

А. Гадзало

SWOT-АНАЛІЗ ПРОГРАМ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В КОНТЕКСТІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Розглянуто програми транскордонного співробітництва в яких бере участь Україна. Проведено SWOT-аналіз програм у контексті природокористування. Проаналізовано переваги та недоліки заходів, поставлених за мету програм. Визначено можливості та небезпеки цих заходів.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, природокористування, природні ресурси, охорона навколишнього природного середовища, SWOT-аналіз.

На сучасному етапі становлення України як європейської держави важливими є безпосереднє співробітництво України з державами Європейського Союзу. Важливість транскордонного співробітництва розглядається у публікаціях сучасних науковців, таких як: Н. Кухарська, Ю. Макогон, Н. Мікула [1 – 3] та інші.

Як зазначається у дослідженнях, “розвиток транскордонного співробітництва базується на взаємоузгодженні та поєднанні інтересів його суб’єктів та учасників, які представляють суміжні прикордонні території, у вирішенні спільних проблем територіального розвитку, забезпеченні взаємодоповнюваності їх економік та ефективного використання потенціалу їх розвитку” [4], тому питанням транскордонного співробітництва в контексті природокористування має приділятися не менше ваги, ніж питанням розвитку економічних сфер діяльності.

Пріоритетними партнерами для України є країни “сусіди”, які є членами ЄС. Україна уклала низку договорів до 2020 р. про транскордонне співробітництво:

- Програма транскордонного співробітництва Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна 2014 – 2020 [5];
- Програма транскордонного співробітництва Польща – Білорусь – Україна 2014 – 2020;
- Програма транскордонного співробітництва Румунія – Україна 2014 – 2020 [6].

Для детальнішого дослідження програм нами було проведено SWOT-аналіз кожної з них. Виділено переваги та недоліки даних домовленостей у контексті природокористування та охорони навколишнього природного середовища. Визначено можливості та небезпеки заходів передбачених програмою [7].

Програмою транскордонного співробітництва Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна 2014 – 2020 поставлено цілі, направлені на охорону навколишнього природного середовища, пом’якшення наслідків зміни клімату, та спільні виклики для держав-учасниць у галузі захисту і безпеки. На рис. 1, показано цілі, пріоритети, та завдання цієї програми.

Детально наведений SWOT-аналіз в табл. 1. Цілями Програми транскордонного співробітництва Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна 2014 – 2020 рр. передбачено забезпечення належної охорони навколишнього природного середовища шляхом поліпшення сфери поводження з відходами та системи управління водними ресурсами, а також запровадження енергоефективних технологій із використанням відновлювальних джерел енергії.

Рис. 1. Структурна схема програми трансграничного співробітництва Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна 2014 – 2020

Таблиця 1

SWOT-аналіз програми трансграничного співробітництва Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна 2014 – 2020

Переваги	Недоліки	Можливості	Загрози
1	2	3	4
1. Спільні розробка наукових підходів щодо вирішення проблеми забруднення річкових басейнів. 2. Спільний контроль за станом якості річок трансграничних регіонів. 3. Покращення	1. Різний відсоток очищення стічних вод у трансграничних регіонах 2. Системи контролю і моніторингу з станом якості води недостатньо ефективні в різних трансграничних	1. Розширення наукової бази щодо вирішення проблем забруднення річкових басейнів. Розширення інфраструктурних об'єктів у сфері покращення якості води. 2. Співпраця в удосконаленні моніторингу якості	1. Негативний вплив на навколишнє природне середовище. Забруднення річок. 2. Застій у розвитку і свідомості населення щодо питань екології та захисту навколишнього природного середовища. 3. Зниження якості

Закінчення табл. 1

1	2	3	4
стану природних парків, заповідних зон і зон відпочинку. 4. Поліпшення управління лісовим господарством для ефективнішого використання лісових ресурсів. 5. Спільні дії щодо захисту ландшафту. 6. Забезпечення захисту біорізноманіття та екосистем. 7. Спільні заходи та розробки щодо захисту водних ресурсів, адже як зацікавлені всі сторони транскордонного співробітництва 8. Підвищення обізнаності з питань екологічної сталості. Навчальні тури, освіта в галузі екології довкілля. 9. Запровадження екологічно чистих технологій утилізації відходів. 10. Виробництво енергії з відновлювальних джерел. 11. Стратегічні напрями до низьковуглецевої економіки. Зниження впливу на екологію через екологічні стратегії спрямовані на менший рівень викидів вуглецю 12. Управління водними ресурсами, збір даних, заходи по захисту резервуарів, заходи щодо захисту від повеней	регіонах 3. Значні території транскордонних регіонів знаходяться без контролю і захисту. 4. Низький рівень ефективності утилізації відходів у транскордонних регіонах, що призводить до забруднення річок. 5. Низький рівень обізнаності населення транскордонних регіонів. 6. Різна ефективність утилізації відходів у регіонах	якості річок 3. Розвиток інфраструктури та налагодження туристичних маршрутів у регіонах 4. Сталий захист транскордонних вод, інвестиції у галузь управління водними ресурсами. 5. Впровадження навчальних програм для населення в галузі екології. 6. Розвиток інфраструктури в сфері поводження з відходами та використання відходів для переробки на електроенергію.	водних ресурсів, що може призвести до екологічних катастроф. 4. Занедбаня природних територій. Втрата заповідних територій. 5. Велика кількість річок у транскордонному регіоні ускладнить впровадження моніторингових систем 6. Погіршення якості води в річкових басейнах транскордонних регіонів

Належна увага приділена збереженню та мінімізації використання природних ресурсів. Захист ландшафтів, природно-заповідних зон та лісових ресурсів – пріоритетні заходи програми.

Спільними викликами в галузі захисту і безпеки є розробка заходів, спрямованих на попередження природних техногенних катастроф, та взаємна допомога в разі виникнення надзвичайних ситуацій у транскордонних регіонах.

Виконання програмних цілей забезпечить поліпшення загального стану навколишнього природного середовища, підвищить енергоефективність регіонів та знизить екологічні ризики.

Наступним об'єктом дослідження стала Програма транскордонного співробітництва Польща – Білорусь – Україна 2014 – 2020 рр., якою було поставлено за мету сприяння місцевій культурі та збереження, а також спільні виклики країн-учасниць у галузі захисту і безпеки. Пріоритети та заходи програми в галузі природокористування та охорони навколишнього середовища детальніше висвітлено на рис. 2.

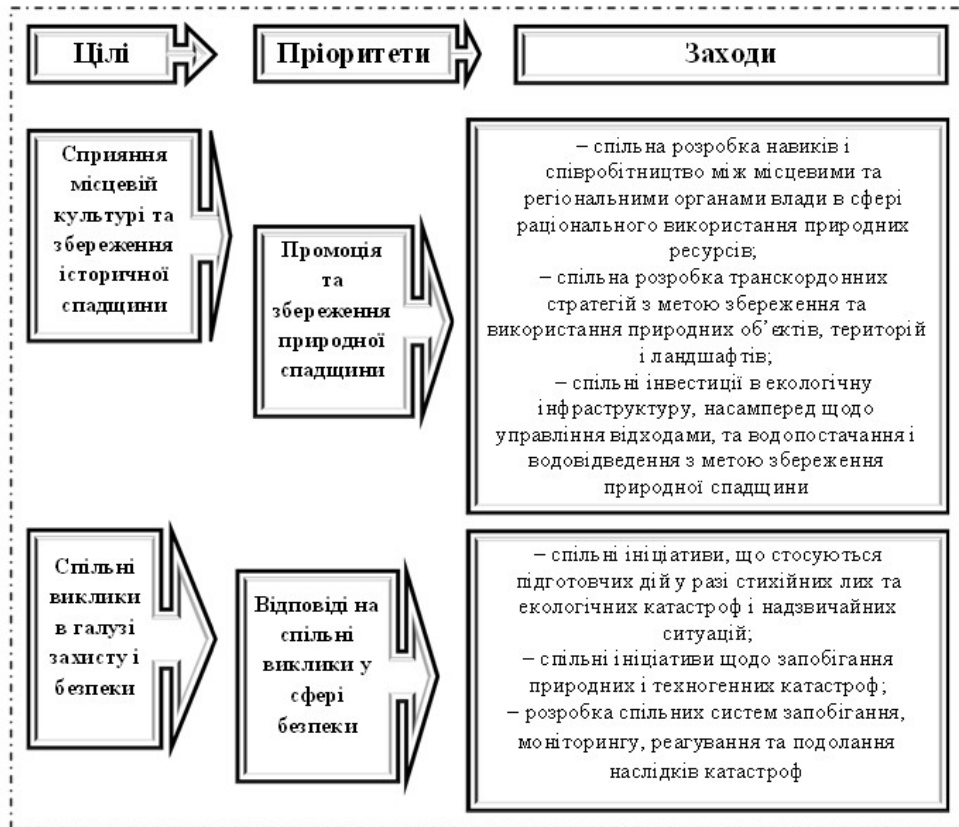

Рис. 2. Структурна схема Програми транскордонного співробітництва Польща – Білорусь – Україна 2014 – 2020

Для вивчення Програми транскордонного співробітництва Польща – Білорусь – Україна 2014 – 2020 розроблено SWOT-аналіз заходів у сфері природокористування та охорони навколишнього середовища (табл. 2).

Таблиця 2

**SWOT-аналіз Програми транскордонного співробітництва
Польща – Білорусь – Україна 2014 – 2020**

Переваги	Недоліки	Можливості	Загрози
1. Співробітництво між науковими і дослідними установами держав-учасниць у сфері раціонального використання природних ресурсів, розробка спільних проектів, обмін досвідом. 2. Розробка міжрегіональних транскордонних стратегій дасть змогу наладити контроль та охорону природних територій, заповідних зон транскордонних регіонів. 3. Дедалі більшого значення набувають проблеми щодо управління відходами, водопостачання і водовідведення, а тому розвиток і фінансування заходів щодо врегулювання проблеми є важливим на етапі вирішення. Відповідальність всіх країн-учасниць програми в цьому напрямку матимуть позитивний вплив на екологічну ситуацію транскордонних регіонів. 4. Спільні дії країн-учасниць програми при виникненні екстрених ситуацій допоможуть у короткі строки організовано справитись з ними. 5. Співпраця у проведенні превентивних заходів у межах транскордонних територій для запобігання природних і техногенних катастроф	1. Низький рівень фінансування досліджень у напрямку раціонального використання природних ресурсів. 2. Слабкий контроль за використанням природних ресурсів. 3. Недостатній контроль за заповідними зонами та природними територіями 4. Різниця в інфраструктурному забезпеченні між країнами-учасницями. 5. Доцільно більше приділити уваги та ресурсів для запобігання і унеможливлення виникнення небезпечних ситуацій в екологічному контексті	1. Врегулювання сфери раціонального використання природних ресурсів. 2. Мінімізація використання природних ресурсів 3. Стратегічні підходи дадуть підґрунтя для виходу на новий рівень в природоохоронній діяльності країн учасниць	1. Недостатнє інфраструктурне забезпечення сфери поводження з відходами може призвести до стихійного їх накопичення і, як наслідок, до екологічної катастрофи в регіоні

Програма Польща – Білорусь – Україна 2014 – 2020 ставить перед країнами-учасниками цілі в збереженні місцевої культури та історичної спадщини, а також у галузі захисту і безпеки навколишнього середовища. Серед пріоритетних завдань, поставлених програмою, є розвиток інфраструктури щодо управління відходами, водопостачанням та водовідведенням спрямованими на збереження природної спадщини регіонів; розробка і впровадження стратегій, направлених на раціональне використання природних ресурсів. А також важливими є спільні ініціативи в моніторингу та запобіганні катастроф екологічного спрямування. У разі виникнення надзвичайних ситуацій, об'єднані сили держав-учасниць програми будуть ефективніші у подоланні наслідків.

Програма транскордонного співробітництва Румунія – Україна 2014 – 2020 рр. ставить перед собою низку викликів у сфері природокористування та охорони навколишнього природного середовища. Цілями програми є підтримка освітніх та наукових досліджень, технологічний розвиток та запровадження інноваційних розробок, а також спільні виклики держав-учасниць у галузі захисту та безпеки. На рис. 3 розглянуто пріоритети програми та заходи, які заплановані на період роботи програми.

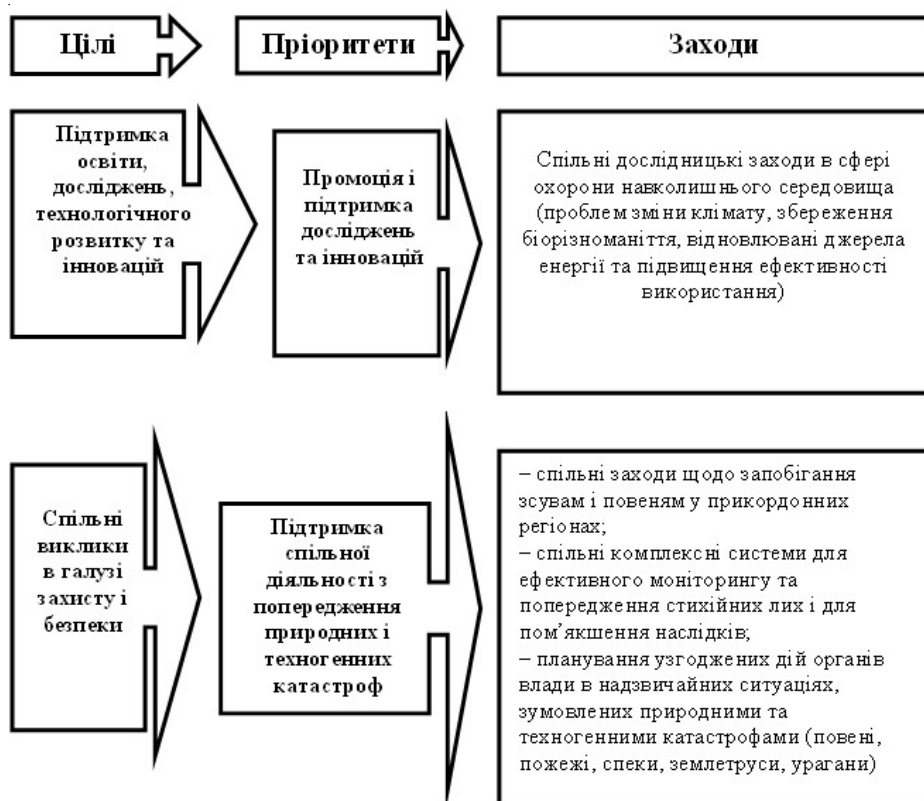

Рис. 3. Структурна схема програми транскордонного співробітництва Румунія – Україна 2014 – 2020

Проаналізувавши заплановані програмою заходи, було проведено SWOT-аналіз. Висвітлено пріоритетні напрямки розвитку сфери природокористування в Румунії та Україні (табл. 3).

Таблиця 3

**SWOT-аналіз програми транскордонного співробітництва
Румунія – Україна 2014 – 2020**

Переваги	Недоліки	Можливості	Загрози
1. Фінансування та розвиток заходів направлених на охорону навколишнього природного середовища. 2. Розробка інноваційних проектів моніторингу та попередження надзвичайних ситуацій. 3. Спільні заходи щодо запровадження нових науково обґрунтованих розробок у сфері природокористування та охорони навколишнього середовища	1. Низький рівень обізнаності населення транскордонних регіонів у сфері охорони навколишнього середовища. 2. Слабко розвинена інфраструктура в сфері використання альтернативних джерел енергії	1. Розроблені інноваційні наукові розробки забезпечать ефективне використання природних ресурсів. 2. Перехід на технології виробництва енергії з відновлювальних джерел. 3. Готовність запобігти та ефективно боротися з наслідками можливих надзвичайних ситуацій	1. Погіршення екологічного стану транскордонних регіонів. 2. Неєфективне використання природних ресурсів

Програма транскордонного співробітництва Румунія – Україна 2014 – 2020 рр. у контексті природокористування має на меті розвиток наукових розробок та об'єднання зусиль учасників у попередженні природних і техногенних катастроф. Спільні наукові дослідження направляють на вдосконалення заходів у сфері охорони навколишнього середовища, вирішення проблем змін клімату, збереження біорізноманіття та впровадження технологій із використанням відновлювальних джерел енергії, вони мають статус пріоритетних у цій програмі.

Інформація про програму транскордонного співробітництва Румунія – Україна 2014 – 2020 рр. у контексті природокористування має на меті розвиток наукових розробок та об'єднання зусиль учасників у попередженні природних і техногенних катастроф. Спільні наукові дослідження направляють на вдосконалення заходів у сфері охорони навколишнього середовища, вирішення проблем змін клімату, збереження біорізноманіття та впровадження технологій із використанням відновлювальних джерел енергії, вони мають статус пріоритетних у цій програмі.

Список використаної літератури

1. Кухарська Н. О. Організація та розвиток транскордонного співробітництва в євросеребрії Нижній Дунай // Регіональна економіка. 2008. № 1. С. 13—22.
2. Макогон Ю. В., Ляшенко В. И. Формы и направления межрегионального трансграничного сотрудничества : монография. изд. 2-е, исп. и дополн. Донецк : ООО "Юго-Восток ЛТД", 2003. 512 с.

3. Мікула Н. А. Міжрегіональне та транскордонне співробітництво : монографія. Львів : ІРД НАН України, 2004. 395 с.

4. Притула Х. М., Цибульська Ю. О., Калат Я. Я., Цісінська О. Б. Сучасний стан і перспективи розвитку транскордонного співробітництва за участю прикордонних регіонів України: соціологічна оцінка // Регіональна економіка. 2016. № 2. С. 181—190.

5. Програма транскордонного співробітництва Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна 2014 – 2020. URL : <https://huskroua-cbc.eu/>.

6. Програма транскордонного співробітництва Польща – Білорусь – Україна 2014 – 2020. URL : <https://www.pbu2020.eu/ua>.

7. Програма транскордонного співробітництва Румунія – Україна 2014 – 2020. URL : <http://www.ro-ua-md.net/uk>.

Стаття надійшла до редакції 18.06.2018

Схвалена до друку редколегією 25.06.2018

A. Gadzalo

SWOT-ANALYSIS OF TRANSBOUNDARY COOPERATION PROGRAMS IN THE CONTEXT OF NATURAL RESOURCES

The article deals with programs of cross-border cooperation in which Ukraine participates. SWOT analysis of programs in the context of nature management is carried out. The analysis of the strengths and weaknesses of the programmed measures. The possibilities and dangers of these measures are determined.

Key words: cross-border cooperation, nature management, natural resources, environmental protection, SWOT-analysis.